

Ağıt Yakma Geleneği Bağlamında Sivas Elbeyli Yöresi Güney Köyü Ağıtları*

The Lamentations of the Güney Village of Sivas Elbeyli Region in the Context of the Tradition of Lamentation

ÖZET

Ölüm, ayrılık, doğal afetler ve savaş gibi olaylar insanlığın ortak acılarını yansıtır. Bu acılara verilen tepkiler toplumdaki topluma, kültürden kültüre değişkenlik gösterdiği gibi aynı toplumda yöreden yöreye de farklılık arz etmektedir. İnsanları acıya, hüzne, kedere gark eden söz konusu vakalar sonucu yakılan ağıtların Türk kültüründe köklü bir geçmişi vardır. Edebiyatımızın ninni, mani, tekerleme, efsane, destan, hikâye ve masal gibi sözlü kültür ürünlerinin diğer bir halkası da ağıtlardır. Türk insanı, bu dayanılmaz acılar karşısında çaresizliğini “ağlama” eylemiyle bir nevi müzikal bir havaya büründürerek “ağıt yakma, ağıt düzme, ağıt etme, ağıt söyleme” diye tarif edilen şiirlerle terennüm ederek dile getirmiştir. Genel olarak ölen kimsenin ardından söylenen şiirler olarak bilinen ağıtlar, ağlamayı meşrulaştıran depresyon, yangın, sel, savaş, ayrılık, askere gitme ve gelin gitme gibi hadiseleri de kapsamaktadır. Bu çalışmada, Sivas Elbeyli yöresi Güney köyünde ağıt yakma geleneğine bağlı olarak icra edilen ağıtlara yer verilmiştir. *Güney Köyü Ferdî Halk Edebiyatı Ürünleri* adlı yüksek lisans tezinden türetilen çalışmada “Ağıt Yakma Geleneği ve Sivas Güney Köyü Ağıtları” bölümü üç alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Erkek ağıtlara ait on beş, kadın ağıtlara ait yirmi ve altı adet de anonim ağıt bulunmaktadır. Halk edebiyatı sahasında olduğu gibi çalışmada da kadınların yakmış oldukları ağıtlar çoğunluktadır. Ağıtların birçoğu belli kişiler tarafından söylenmiştir ve bir hikâyesi vardır. Bu hikâyeler bize; yöreye ait bilgiler, coğrafi özellikler, sosyal yapı, kişiler hakkında bilgi, kültürel unsurlar gibi bilgiler sunmaktadır. Çoğunluğu ölüm ve ayrılık üzerine yakılan bu ağıtlardan hikâyesi tespit edilenlerin hikâyelerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Edebiyatı, Ağıt, Ağıt Yakma Geleneği, Güney Köyü Ağıtları.

ABSTRACT

A number of events such as death, separation, natural disasters and war reflect the common suffering of humanity. The reactions to these painful events vary from society to society, from culture to culture, as well as from region to region in the same society. The lamentations sung as a result of these events that cause people to suffer pain, sorrow and grief have a deeply rooted history in Turkish culture. The lamentations are another type of oral cultural assets of our literature such as lullaby, mâni (short poems), nursery rhyme, legend, epic, story and folktale. Turkish people have expressed their helplessness in the face of these unbearable pains with the act of “crying” by converting it into a kind of musical mood and singing it with poems described as “ağıt yakma, ağıt düzme, ağıt etme, ağıt söyleme”. The lamentations, generally known as poems sung after the deceased, also include the events that justify crying such as earthquakes, fires, floods, wars, separation, military service and the bride leaving her home. In this study, the lamentations performed in Güney village of Sivas Elbeyli region are included depending on the tradition of lamentation. In the study derived from the master's thesis titled “*Individual Folk Literature Products in Güney Village*”, the section titled “The Tradition of Lamentation and Sivas Güney Village Lamentations” is classified under three subheadings. There are fifteen lamentations sung by male lamenters, twenty by female lamenters and four anonymous lamentations. As in the field of folk literature, the majority of the lamentations in this study are composed by women. Most of the lamentations are sung by certain people and narrate a story. These stories provide us with information such as information about the region, geographical features, social structure, residents, as well as cultural elements. Most of the lamentations, which are composed for death and separation, are included with their identified stories.

Keywords: Turkish Folk Literature, Lamentation, Tradition Of Lamentation, Güney Village Lamentations

GİRİŞ

Sözlü ve yazılı geleneğin önemli türlerinden olan ağıtın kelime manası “ağlama”dır. Eski Türklerde sagu, divan şiirinde mersiye, dinî tasavvufî şiirde maktel olarak geçmektedir. Ağıtın Türklerde çok eski bir geleneği vardır. “Orhun Kitabeleri’nde yuğ ve sıgıt olarak adlandırılan bu türe, Divânu Lugâti’t-Türk’teki Alp Er Tunga sagusu ilk örnek sayılabilir” (Şenel, 1988). Şiir söyleme, üzüntülerini ifade etme, güzel söz söyleme insanlıkla beraber olagelmıştır. “Ölenin arkasından yas töreni yapmak, şiirler terennüm etmek eski çağdan itibaren, hemen hemen bütün toplumlarda rastlanılan hususlardır. Türklerde de ağıt söyleme geleneği, ilk çağlardan beri var olan ve tarihin çeşitli devirlerinde, çeşitli Türk boyları tarafından günümüze kadar yaşatılan bir gelenektir” (Kaya, 2010).

Ağıtlar, anonim ürünler olmakla beraber bazılarının sahipleri bellidir. Edebiyatımızda halk şairlerine ait ağıt türünden eserlerin ilk örneklerine XIV. yüzyılda rastlamaktayız (Kaya, 2014). Günümüzde ölüleri anma törenleri, eski devirlerde ölülere aş verme töreni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüm sonrası tutulan yas geleneği, Anadolu ve Orta Asya’daki Türk devletlerinde hâlâ ölen kişinin meziyetlerinin bağırma derecesinde yakılan ağıtlar ile devam ettiği görülür (Şahbaz & Taşkıran, 2022). Eski Türklerde ölüm karşısında duyulan acıyı büyük bir teessürle dışa vurma

Fatma Karakaş¹
Mesut Karakaş²

How to Cite This Article

Karakaş, F. & Karakaş, M. (2023). “Ağıt Yakma Geleneği Bağlamında Sivas Elbeyli Yöresi Güney Köyü Ağıtları”, *International Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3011-3042. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.70892>

Arrival: 04 May 2023
Published: 31 July 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Halk Edebiyatı Anabilim Dalında yapılmış “*Güney Köyü Ferdî Halk Edebiyatı Ürünleri*” adlı Lisans Tezi çalışmasından türetilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, SBE, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye.

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Sivas, Türkiye

yaygın ve ortak bir tavır olarak kendini göstermektedir. Çin kaynakları yas tutan Türklerin bağıra çağıra ağladıklarını, saçlarını başlarını dağıttıklarını, elbiselerini yırttıklarını haber vermektedir (Harman, 2003). Anadolu insanı da en yüksek derecede karşılaştığı acıyı hafifletmek adına hissiyatını şiire dökmüştür. Bu nedenle ağıtlar, bu topraklarda hâlâ yaşayan bir gelenektir. Beklenmedik şekilde vuku bulan ölüm hadisesi üzüntünün zirvesi olduğundan ağıtlar, acının terennüm edildiği manzumelerdir. Bundandır ki ölümle alakalı ağıtların ağırlıklı olması kaçınılmazdır. Ağıt dendiğinde akla ölümün gelmesi doğaldır. İnsanda acı adına derin tesirler bırakan olaylara da ağıtlar yakılmıştır. “Aslında ağıt, ölüm yanında, sıla özlemi, sevdiğinden ayrı düşme, hastalık, savaş, askere gitme gibi konularda insanlar tarafından dile getirilen metinlerdir” (Karakaş, 2005).

Ağıtlarla alakalı yapılan tanımlardan bazıları şu şekildedir: “Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan acıları anlatmak amacıyla söylenen şiirlerdir. Ölümden duyulan üzüntüyle birlikte ölenin iyilikleri de anlatılır” (Dilçin, 1997). “İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler” (Elçin, 1986). “Ağıtlar, toplumların sosyal yapısını çok iyi yansıtan, hem edebî hem müzik hem de sosyolojik belgelerdir” (Güven, 2013). “Büyük toplum felaketleri, ölüm vb. gibi olaylar karşısında duyguları dile getiren şiir. Kafiye ve mısra düzeni koşma ve destanlara benzer” (Öztelli, 1966).

Ağıtlar genellikle işi ağıt yakmak olan “ağıtçı kadınlar” tarafından söylenmektedir. Halk şairi olan, şiir söyleme kabiliyetine sahip kişiler, ağıtçı veya şair olmayıp acının büyüklüğü karşısında duygularını ifade edenler de ağıt söylemiştir. Ölenin yakın akrabalarının iştirakiyle ölüm esnasında hem ağlanır hem de ezgiyle üzüntüler ifade edilir. “Ölenin içtimai mevkii, halk tarafından sevilme derecesi ağıtların değişik ağızlardan yakılmasına ve bunların uzun süre yaşamasına sebep teşkil eder” (Köksal, 1999). Vefat edenin yakını olarak o kişiyle ilgili samimi duygularını dile getirip ağlayan ve ağıt söyleyenler ayrı tutulmalıdır. Doğal ve doğaçlama olarak sarf edilen bu sözler belki de gerçek ağıtlardır (Erciyas, 2022). Bu gelenek Anadolu’da “ağıt yakmak, ağıt etmek, ağıt söylemek, ağıt düzmek” gibi ifadelerle karşılık gelir. Bütüncül ifadeyle ağıt; acı, yangı, hüznün gibi kavramların ayrılık, ölüm, hastalık, sel, yangın, deprem gibi hadiseler bağlamında yüreklere düşen sancısıdır.

AĞIT KAVRAMININ ŞEKİL, KONU VE İCRA ÖZELLİKLERİ

Kültürümüzün sözlü ve yazılı geleneğinden ağıtlar, yaygın olarak sekiz hece ölçüsü veya on bir hece ölçüsüyle söylenmiştir. Yapı bakımından beyit, üçleme, müstakil ve koşma gibi farklı şekilde kurulmuş ağıtlar mevcuttur. Kafiyeleşmeleri hece sayılarına göre değişkenlik göstermektedir. Ağıtlar, en çok yedi, sekiz ve on birli hece ölçüsü ile söylenmektedir. Kafiye yapıları değişebilmekte ve kafiyesiz olanlarına da rastlanmaktadır. Saz şairlerinin aruzla söyledikleri örnekler de mevcuttur” (Şenel, 1988). Beyit yahut üçlüklerle söylenen ağıtlar 11 heceli olup, her birim kendi arasında kafiyelidir. Dörtlük olarak söylenen ağıtlar daha çok 8 heceli, bazen de 11 hecelidir. Bunların kafiye düzenleri “aaaa, aaab, aaba, abcb” şeklinde farklı olabilmektedir (Kaya, 2014).

Ölünün yahut acının akabinde yakılan ağıtlar acının tesiri ile irticalen söylenir ve şekilden çok mana ehemmiyet kazanır. Buna mukabil aradan zaman geçmesiyle söylenen veya halk şairi elinden çıkan ağıtlarda şekil yönünden eksikliklere pek rastlanmaz. “Ağıtçı, ağıda konu olan kişi veya diğer faktörleri peş peşe sıralarken her şeyden önce konuya önem verir. Bir başka deyişle manayı tekniğe feda etmez” (Kaya, 1999).

Ağıtlar her ne kadar ölümle ilişkilendirilse de geniş bir konu ağı vardır. Ağıt terimi dar manada ölüm, geniş manada acı ihtiva eden her konuda söylenmiş şiirleri karşılamaktadır (Kaya, 1999). Acıyı taşıyan her hadise ağıtın konusudur. Ayrılık, doğal afetler, göç, gelin gitme, askere gitme, savaş, salgın hastalıklar gibi vakalar ölüm acısına yakın hatta kimi hadseler ölümden de derin acılara gark olacak niteliktedir. “Ağıtların ana konusu ölümdür. Anonim eserler çoğunlukla bu temayı işlemişlerdir. Halk şairleri ise ayrıca: destan, koşma, türkü, semâi, varsağı ve hoyrat gibi başlıklar altında ana konuyu genişletmiş ve zenginleştirmişlerdir” (Elçin, 1990). İnsanların yaşamlarında ayrılıklar farklı şekilde cereyan eder. Bunların başında da ölüm gelir. Ağıtların ölüm şiiri olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Ağıtlar, ölüm dışında hastalık, ayrılık, gelin gitme, askere gitme, düşman işgali, doğal afetler ve kaza üzerine avaza kaldırılarak icra edilen şiirlerdir (Kaya, 1999). Cinayet sonucu ölenler, yeni evlilerin ölümü, düğünlerini görememiş nişanlılar, askerde ölenler, gurbetten dönemeyenler, iş veya trafik kazalarında ölenler gibi sırasız ölümlerin yanı sıra; savaş, deprem, sel ve çığ felaketi, grizu patlaması, toprak kayması gibi toplu ölümler, işlenen konular arasındadır (Köksal, 1999). Doğan Kaya, ağıtları konu ve söylendiği yerler bakımından şu şekilde tasnif etmiştir: “Kişiler için yakılan ağıtlar, sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlar, gelin ağıtları, asker uğurlama ağıtları, hayvanlar için yakılan ağıtlar, belde, mekân ve tabiat parçaları için yakılan ağıtlar, afet ve felâket ağıtları” (Kaya, 2010).

Ağıdın diğer türlerle ilişkisini gösteren hususların başında ortak konuları işlemeleri gelmektedir. “Genellikle acılı konuları işleyen yanık ezgilerle söylenen halk destanları, ağıt niteliği gösteren eserlerdir. Genellikle 11 heceli olmakla beraber, 8 heceli olanlar da vardır” (Kaya,1999). Ağıt yakan ve destan söyleyenlerin, doğal afetler ve acılı olaylara karşı terennüm ettikleri ağıtlara destan adını verdikleri kaynaklarda ifade edilmiştir. Çalışmalarında tespit edilen ağıtların uzun olduğunu dolayısıyla bu ağıtların ağıt destan kategorisine girdiğini belirtmiştir (Çakmak, 2016). Deprem, hastalık, kıtlık, savaş, sel, yangın konularının dışında; askerlik, ayrılık, beynamaz, din, dulavrat, evlat,

güzeller, hayvan, iki evli, kader, kahramanlık, karı-koca, meyve, millilik, mirasyedilik, mizah, öğüt, ölüm, övgü, taşlama, züğürtlük gibi birçok konuda destan yazılmıştır (Karakaş, 2023). Savaş, deprem ve salgın hastalık, kıtlık, ölüm gibi hadislere halk şairleri tarafından makamla söylenerek çarşı-pazar yerlerinde birer sayfalık olarak satılan destan şiirlerini ağıt olarak düşünmektedir (Görkem, 2001). Görüldüğü gibi acıyı, hüznü, kederi, ayrılığı, ölümü işaret eden konular âşık tarzı destancılığında kullanıldığı gibi ağıtların konusu da olmuştur. Aynı şekilde efsane, halk hikâyesi, masal ve beddualarda da ağıtla olan bağına ifade etmek gerekir.

Ağıtlar, söz ve ezgiyle birleştirilerek icra edilen hikâyeli şiirlerdir. Genel olarak ağıtlar, muhtevasında ağıda konu olan kişinin müspet yönlerinin yanında olay anlatılır. Çoğu ağıtlar hikâyeleri ile anlatılarak kalıcı olası sağlanır. “Ağıtlar, yanık bir ezgi ile terennüm edilmeleridir (Kaya, 2010). Ölüm veya benzeri bir felaket üzerine yakılan halk türküsüne ağıt diyoruz (Başgöz, 2008). Onların türkü diye anılması, icralarının ağıtçı tarafından avaza kaldırılarak oluşturulmasından ileri gelir. “Ağıtların büyük bir kısmı, melodisinde çok küçük değişiklikler yaşayarak ölçülü melodiler hâlinde, genel halk kitleleri tarafından benimsenip söylenebilmektedir” (Güven, 2013). “Başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ve manzum ürünlere ağıt denir. Şayet ölenler için söyleniliyorsa, kendisine has makamla terennüm edilir. Söylenen sözler ölenle ilgili düşünce, duygu ve izlenimleri ihtiva eder” (Kaya, 2014). Ağıt metnini tek bir ağıtçının söylediği durumlarda bile sözler, sırasıyla ve özelliğine göre, kendisi orada bulunamayan erkek, kadın ve kadınların ağzından söylenir (Çakmak, 2016).

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, üzüntü, telaş, korku ve heyecan anındaki feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesinde umumiyetle ‘ağıt’ denilir. Ağıt söyleyen için ‘ağıtçı’ sözü yaygınlaşmış ve ‘ağıt yakmak’ deyimini türemiştir (Elçin, 1992). Acıya verilen ilk tepkiyi yoğun bir şekilde kadınlar gösterdiğinden “ağıtçı” kavramı üzerinden kadınların icra konusunda çoğunluk sağladığı görülmektedir. “Türkü icrası ve türkü yakıcıları söz konusu olduğunda genellikle akla erkek sanatçılar gelmektedir” (Başaran & Çelik, 2021). Türkü icrasında erkek sanatçılar ön plandayken ağıt yakma geleneğinde, kadınların ön planda olduğu aşikârdır.

AĞIT YAKMA GELENEĞİ VE SİVAS GÜNEY KÖYÜ AĞITLARI

Güney köyü, Sivas merkeze bağlı ve şehre 60 km mesafededir. Coğrafi bir sınır olmaksızın halkın isimlendirmesiyle Sivas’ta; Çamşılı yöresi, Emlek yöresi ve Elbeyli yöresi olmak üzere üç yöre vardır. Elbeyli yöresi, 42 pare köyün bulunduğu bölgeye verilen isimdir. Güney köyü de Elbeyli yöresi köylerindedir. Elbeyli yöresi; doğusunda Sivas ili ve Ulaş ilçesi, kuzeyinde Yıldızeli, güneyinde Altınyayla ve batısında Şarkışla ilçeleri bulunmaktadır.

Kuşaktan kuşağa aktararak devam eden ağıt yakma geleneği zincirinde modern dönemlerde, eskiye nazaran bir seyrekleşmeden rahatlıkla söz edilebilir. Kişiler yetişme ortamlarında görüp duyduklarının icabını yerine getirmektedir. Gerek Anadolu’da bir okul vazifesi ifa eden köy odaları kültürünün yok olması gerek ölü başında ağıt yakma, acılara, ayrılıklara karşı duygularını şiire, ağıda dökme günümüz insanının bu çağda ilgi göstereceği bir durum değildir. Artık öncelikler, ilgiler ve beğeniler değişmiştir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen eski geleneğin rüzgârıyla ağıt söyleme kültüründe azalma olsa da gelenek devam etmektedir. Her türlü kültürün yoğun şekilde yaşatıldığı Sivas’ta ağıt yakma, geleneğin seyrine uygun şekilde canlılığını korumaktadır. “Sivas’ta ağıt söyleme geleneği, Şarkışla, Gemerek ve Yıldızeli yörelerinde daha yaygındır” (Kaya, 2014). Adı geçen ilçeler arasında kalan Elbeyli yöresinde de ağıt yakma geleneğinin yaygın olduğu bilinmektedir.

Türk kültürü çerçevesinde bakıldığında ağıtların halk ozanları ile ağıtçı kadınlarla ilişkili olduğu görülür. Cenazede, ölü evinde veya ölünün arkasından tertip edilen bir merasimde duyulan ağıt sözleri her zaman merhumun yakınlarına ait olmayıp halk ozanları tarafından yazılmış olabilir (Erciyas, 2022). Acıyı derinleştiren beklenmedik ölüm, dayanılması zor ayrılık, halkı etkileyen acı ve afetlere karşı ağıtçıları vasıtasıyla söylenen ağıtların günümüzde âşık kabiliyetli kişiler veya halk şairleri tarafından daha sıklıkla yakıldığı görülmektedir. Bugünden farklı olarak geçmişte, ömründe hiç şiir söylememiş, okula gitmemiş, okuma yazması olmayan kadınlar tarafından irticalen teknik hususiyetlere sahip ağıtlar terennüm edilmiştir. “İlbeyli müzik kültürü içerisinde birçok formda eser bulunmasına rağmen ağıtların fazla olması dikkat çekmektedir. Anadolu’nun hemen her yerinde olduğu gibi İlbeyli yöresinde de ağıtların icracıları ve yakıcıları kadınlardan oluşmaktadır” (Dağdeviren, 2023). Analığın, duygusallığın, merhametin timsali kadınlar, acıyı daha derinden hissetmeleri ve duygularını dışa vurma konusunda erkeklere nazaran önde olması olay esnasında yangınlarını ezgiye dönüştürdüklerinden ağıtların gür sesidir. “Elbeyli yöresinde, ağıtçı kadınlar ölü evine giderek ölünün en yakınından başlamak üzere sırasıyla orada bulunan kadınların boynuna sarılarak ağıt yakar. Sesleri kısılıncaya kadar kadınlar bu şekilde ağıt söylemeyi sürdürür. Üzüntü duyulan her konu üzerine ağıt yakılır” (Pürlü, 2002). Köyde beklenmedik ölüm olduğunda veya genç birisi öldüğünde köyün kadınları yakılacak ağıda iştirak etmek için bir an önce cenaze evine gitmektedir. Kadınlar, ölü evine toplanarak ağıtlara eşlik etmektedirler. Kimileri de unutamadığı yakının ölüm olayını bu vesileyle ağıda katar. Namazı kılınmak üzere cenazenin evden çıkarılması esnasında, kadınların yürek dağlan feryatları, ağıt nağmeleri, kendilerini yerlere atarak tabutun peşine düşmeleri sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Ölünün defnedilmesi akabinde, yakınları, komşu

kadınlarla birlikte ağıtlar düzerek mezarlığa gitmektedir. Kadınlar, ölünün mezarı başında ağıt yakmakta, kendilerini mezarın üstüne bırakarak uzun süre hem ağlayıp hem de ağıt terennüm etmektedirler.

Ölü için söylenen ağıtlar, ferdi karakterde olan ürünlerdir. Ölüye, yakınlarının ağlaması tabii bir hadisedir. Ne var ki, bazı yörelerde ölüye ağlaması için, bu işi meslek edinmiş ve büyük çoğunluğu kadın olan, ağıtçı denilen kimseler davet edilir (Kaya, 2010). Âşıklar toplu felaketleri konu olarak ele aldıklarında ağıtlarını kendi dillerinden; münferit ölümlerde ise daha çok ölen kişinin annesi veya babasının dilinden yakmaktadırlar. Bu durum şiiire daha fazla içtenlik katmaktadır (Köksal, 1999). Ağıtlar, konu olan kişinin yakınları tarafından duyguları dile getirilir. Ağıt yakılan kimse ölmüşse ölümün yarattığı yas yahut felaket veya afeti anlatıyorsa olaylara özgü öğeler içerir (Boratav,1969). Ağıt yakma konusunda “ağıtçı kadınlar” daima ön planda olmuştur. Bu durum hatırı sayılı derecede ağıt düzen erkek âşıkların / ağıtçıların ağıt yakmadığı anlamına gelmez. Ağıtlarını tespit edemediğimiz “Badem Kadın, Ayşe Başpınar (Kara Anış)” gibi ağıtçı kadınlar köyde birçok acıklı olaya ağıt yaktığı söylenmektedir. Ağıtçılık vasfı olmasa da acıklı vakalara muhatap kişinin yakını her kadının söz konusu hadiselerle ağıt yaktığı rahatlıkla söylenebilir. Ağıtlarına yer verdiğimiz Hüseyin Yurt da, ölüm ve ayrılık konusunda ağıtlar söyleyen erkek ağıtçı olarak öne çıkmaktadır. Son dönem erkek ağıtçılarından Ömer Ceylan’ın adını zikredebiliriz. Halk destancılığı yahut gezginci destancılık şeklinde tarif edilen destancılığı uzun yıllar yapan Turan Karakaş (Karakaş, 2020b), ülkede olup biten acıklı hadiselerle ağıt formunda destan söylemiştir. Hem Elbeyli yöresinde hem de Güney köyünde “ağıt yakma” eskisi kadar olmasa da geleneğe uygun şekilde icra edilmektedir. “Suda Boğulan Kara Mehmet’in Ağıdı, Mola’nın (Beş Kardeş Ağıdı), Faris’in Ağıdı” gibi ağıtlarda görülen bazı ölüm hadiselerine birden fazla kişi tarafından ağıt yakıldığı bilinmektedir.

Çalışmada ölüm, ayrılık, kuma, mezar, kına ve kız çıkarma üzerine söylemiş toplam 41 ağıt bulunmaktadır. Bunlardan 15 tanesi erkek ağıtçılara, 20 tanesi kadın ağıtçılara aittir. 6 adet de anonim ağıt yer almaktadır. Kına türküsü veya kına ağıdı olarak da bilinen ve köyde, geline kına yakma esnasında söylenen kına ağıdına ve kız çıkarma ağıdına anonim ağıtlar bölümünde yer verilmiştir. En uzun ağıtlar; 20 dörtlülükle “İlyas Pehlinan’ın Ağıdı”, 19 dörtlülükle “Suda Boğulan Kara Mehmet’in Ağıdı”, 17 dörtlülükle “Zilfi’nin Ağıdı”dır. Ağıtlardan 26 tanesi 8 heceli, 15 tanesi de 11 hecelidir.

Sözlü kültür ürünleri belge olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlü tarih belgeleri disiplini dâhilinde sözlü edebiyat ürünleri bulunmaktadır. Bu belgelerin edebî yönüyle beraber içerdiği bilgiler geleceğe ışık tutan bilgiler içermektedir. Bu bağlamda ağıtlar, bir vakanın neticesinde söylendiğinden geçmişe dair mühim bilgiler sunmaktadır. Bundadır ki ağıtlar, sözlü tarih belgesi olarak görülmesi gerek bir türdür (Gezer, 2016). Ağıtlar, Anadolu’nun mihenk taşıdır. Bu bağlamda, çalışmada bulunan ağıtların hikâyesinin verilmesi büyük önemi haiz olduğundan ulaşılabilen hikâyelere ağıtlardan önce yer verilmiştir. Birçoğu günümüzde kullanılmayan dil malzemelerinin doğduğu çevreden beslenerek ortaya konan ağıtlar vesilesiyle korunması kayda değerdir. Halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip yerel söyleyişler, ağız özellikleri, deyimler, beddualar gibi dil malzemeleri çalışmadaki ağıtlarda bulunmaktadır.

Erkek Âşıklar / Ağıtçılar Tarafından Söylenen Ağıtlar

Anaya Ağıt

Hikâyesi: Kaya yahut Ozan Kaya mahlasıyla şiiirler yazan Kaya Özbek, annesinin vefatı üzerine şu ağıdı yakmıştır:

Tanrım sana sitem ettim
Aldın anamı anamı
Yaktın beni figan ettin
Aldın anamı anamı

Eremedim özlemime
Yaşlar doldu gözlerime

İlham verdin sözlerime
Aldın anamı anamı

Hoş tut bari topraklarda
Cennetteki otaklarda
Kuş tüyünden yataklarda
Yatır anamı anamı

Gelenler hep mezarına
Okusunlar içten dua
Günahlardan muaf ola
Koru anamı anamı

Yönelmişim kiblem sana
Dileğim var niyazına
Hurilerin arasına
Alsan anamı anamı

Evliyalardan yatırına
Muhammed'in hatırına
Müminlerin üst katına
Çıkar anamı anamı

Ozan Kaya acım derin
Yandı özüm yoktur ferim
Yüce Mevla'm affet derim
Nardan anamı anamı (Özbek, 2002)

Bedir Ceylan'ın Ağdı

Hikâyesi: Amansız hastalığa yakalanan Bedir Ceylan 2011 yılının Kasım ayında vefat etmiştir. Amcasının oğlu Ömer Ceylan şu ağdı yakmıştır:

Kırk beş günde erittin koca yiğidi
Bilemedim kardaş derdin ne idi
Olmaz olasıca şu fakültede
Çok çileler çektim ömrümü yedi

Evimin önünde çevrili bostan
Ayrılık acıymış eşimden dosttan
Gittim gelemedim soyha Sivas'tan
Tabibe söyledim gidemem dedi

Bizim gülümüzde açmadan solar
Nilüfer babam diye saçın yolar
Aklıma düşünce gözlerim dolar
On beş kilo düşüm emmoğlu dedi

Komşular gitmişler mezar eşmeye
Yakın olmuş yaptırdığın çeşmeye
Hiç özüm doymuyor ordan geçmeye
Kara toprak kardaş seni de yedi

Senin için Almanya'yı terk ettim
Kardaş sana yandım eridim bittim
Gittin gelmiyorsun perişan ettin
Ömür bitti kardaş dönemem dedi

Fransa'dan Aydın'dan gelmiş yeğenin
Hakkından gelirdin bir şey diyenin

Yerini kimseler doldurmaz senin
Severdin herkesi gayet iyidindin

Bedir değil de sen bir Bedirhan'dın
Sülalenin kardaş dört bir yanıydın
Gitti kardaş sen bir çınar dalıydın
Artık mezarımda dualar edin

Kardaş ben geleli dokuz ay oldu
Kurudu bağlarım sarardı soldu
Kardaşın Feyzullah deliye döndü
Sen olmazsan kardaş dönemem dedi

Issız kaldı bomboş kaldı buralar
İyi oldu mu kardaş şimdi yaralar
Hacı Mehmet üzgün Muzaffer ağlar
Daha bir araya gelemem dedi

Allah sabrını versin Keziban'a
O da hasta oldu hep yana yana
Gitti eşim gelmez daha cihana
Helalleşip Allahısmarladık dedi

Bugün sana kardaş yarın da bana
Allah rahmet etsin kana kana
Bir gün sıra gelir **Ömer Ceylan**'a
Mevla'm bizleri affeylesin dedi (Karakaş, 2020a)

Benden Selam Söyle

Hikâyesi: Ömer Şahin, Sivas Çimento Fabrikasında işe girmiş ve göçünü yükleyip Sivas'a gelmiştir. Parasızlık ve hasretlikten dolayı köyüne olan özlemi üzerine şu ağıdı yakmıştır:

Benden selam söylen Güney iline
Ben gideli hoşça değil iliniz
Bozuldu bağların yoktur ilacı
Bülbül sustu ıssız kaldı gülünüz

Bu ayrılık ciğerimi dağladı
Benim dilim bülbül olup söyledi
Nazlı yârim göçün çekti ağladı
Dedi bize hoşça kalsın iliniz

Şu Güney köyünde bir düğün oldu
Soyundu pehlivanlar meydana daldı
Kazanmıştık amma noksanı kaldı
İlk nefeste seni andı dilimiz

Dedim “**Âşık Ömer** Hakk'ı unutma
Coşkun sular gibi çağlayıp akma
Bu kem günler gelir geçer gam çekme”
Yine Elbey olur bizim ilimiz (Karakaş, 2020a)

Emine'nin Ağıdı

Hikâyesi: Henüz altı yaşındayken -1987 yılında- annesini kaybeden İbrahim, öksüz kalmıştır. Annesinin acıklı ölümü acısı daha da katlamış. “Naranî, İbrahim” mahlaslarıyla şiirler yazan İbrahim Nar, yaşı ilerledikçe acısını, tarifsiz üzüntüsünden dolayı şu ağıdı yakmıştır:

Evimize figan düştü
Şu senenin kışına bak
Zalim bağrımızı deşti
Şu yezidin işine bak
Kan akar gözünden yaşı
Haram oldu hayal düşü
Kitlenmiş dudağı diş
Emine'min eşine bak

Unuttuk baharı yazı
Dinmez sinemizde sızı
Ana bekler emlik kuzu
Şu körpenin düşüne bak

Matemim burada bitmez
Bacamızdan duman tütmez
Bağımızda bülbül ötmez

Feleğin baykuşuna bak

Selvi boydan düşmüş başı
Kanla dolmuş gözü kaşı
Güney'in sahipsiz kuşu
Şehidimin na'şına bak

Naranî dertler başında
Öksüzüm altı yaşında
Hep hayalimde düşümde
Şu karalı başıma bak (Karakaş, 2020a)

Faris'in Ağdı

Hikâyesi: Almanya'da işçi olarak çalışan Faris Toy köye izine gelmiştir. Tohum ekmek için Meletmez mevkiindeki tarlaya tek başına gitmiş, orada geri geri giderken traktör devrilerek ve altında kalmıştır. Bu hazin olay karşısında etkilenen Hüseyin Yurt, gördükleri ve duyguları üzerine şu ağdı yakmıştır:

Basmış debriyaja da tutmamış firen
Devrilmiş derede olmamış gören
Doktor yok ki kardaş yararı sarak
Kaldırın motoru da alın Faris'i

Soyha motor geri geri varıyor
Komşular da imdadına geliyor
Yavruları al kanların yalıyor
Kaldırın motoru alın Faris'i

Pek derin ağlıyor Döndü bacısı
Kınaman komşular kardaş acısı
Bu yiğit de Almanya'nın yolcusu
Kaldırın motoru alın Faris'i

Altın saati de kolunda işler
Ağzında ufanmış olanca dişler
Feryada başlamış havada kuşlar
Kaldırın motoru da alın Faris'i

Yeğenin libası yüksek kumaştan
Nasıl havalandın düştün yamaçtan
Döşeği topraktan yastığı taştan
Kaldırın motoru da alın Faris'i

Babasının gözleri hiç görmüyor
Dili tutup da hal hatır sormuyor
Yaralı değil ki doktor gelmiyor
Kaldırın motoru alın Faris'i

Zaten bizim bayramımız karalı
Ok olmuş kirpikler kaşlar maralı
Ağır yıka hoca yeğen yaralı
Kaldırın motoru alın Faris'i

“Haydi gidelim” mezarın başına
Karalı yazılmış mezar taşına
Aman haber vermen gelin eşine
Kaldırın motoru alın Faris'i

Yeter Hüseyin'im bu kadar yeter
Ateşim yanar da dumanım tüter
Virane bağlarda bülbül mü öter

Ötüşüyor yavruları Faris'in

Yeter **Hüseyin**'im burada kalsın
Bu derdi duyanlar yansın ağlasın
Hep de halaları kara bağlasın
Kaldırın motoru alın Faris'i (Karakaş, 2020a).

Felek

Hikâyesi: Güney köyünden Nebi Uşağı'ndan olan Hacı'nın doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber 19.yüzyılın son çeyreğinde dünyaya gelmiştir. I. Dünya Savaşı ile hâkim olan kıtlıktan etkilenmemek için hanımı Ümmühan'ın telkini ile Maraş'a göç etmiştir. Burada uzun süre kalmıştır. Sivas'ın Altınyayla ilçesinin Tahtyurt köyünden Hacı Sait Efendi'nin oğlu Emin Efendi bir gün oraya koyun götürmüş. Maraş'ın giyimiyle Sivas'ın giyimi bir değil. Bakıyor ki, bu Sivas giyimi. "Nerelisin?" diyor. "Sivashlı'yım." diye cevap almış. Böylece iki hemşeri tanışmış ve ayrılıktan bağı yanan Hacı orada şu ağıdı yakmış:

Yalan dünya senden bezdim usandım
Yine sen bilirsin halimi felek
Attın beni gurbet ele düşürdün
Düşürdün gurbete yolumu felek

Çok zamandır ben Maraş'ta oturdum
Bağ bahçe diktim de fidan yetirdim
İki tane körpe kuzu yitirdim
N'ettin kara gözlü Ali'mi felek

Ahır Dağı yollarımı bağlıyor
Has(i)retlik ciğerimi dağlıyor
Yeğenlerim dayım diye ağlıyor
Koyma gurbet elde ölümü felek

Koca Binboğa'yı geçeyim derken
Yayla sularını içeyim derken
Çok pervaz eyledim uçayım derken
Kırdın kanadımı kolumu felek (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Garip Mehmet'in (Kara Mehmet) Ağdı

Hikâyesi: Mehmet Kaplan, akşam saatlerinde Sivas'tan bir araçla Hanlı köyüne kadar gelmiş. Köyüne gelmek için yoldan karşıya geçerken Kayseri yönünden gelen aracın çarpması sonucu vefat etmiştir. 07.02.2003'te tarihinde vefat eden Mehmet Kaplan'a Ömer Ceylan şu ağıdı yakmıştır:

Araba çarpmış da gören olmamış
Gün görüp de murat almamış
Her zaman ağlamış bir gün gülmemiş
Muradı gözünde kalanım ne oldu

Biri baba diyor birisi dede
Kurbanın olam Mevla'm bu nasıl vade

Kardeşim Kıbrıs'ta kim haber ede
Söyleyin kardeşe davama baksın

Yadigar oğlu da İmik'tir kızı
Asfalta sürünmüş tanınmaz yüzü
Vurmuş da kaçmış bulunmaz izi
Şahitsiz ispatsız gidenim ne oldu

Sivas'tan evine yiyecek almış
Yırtılmış poşeti elinde kalmış
Kızıl Tepe derler orada ölmüş
Şahitsiz ispatsız gidenim ne oldu

Bir gün sonra kardaş aldım haberi
Şu Güney köyünde belli oldu yeri
Ahirete yolculuk dönmezsın geri
Davası mahşere kalanım ne oldu

Ömer Ceylan der ki bu dünya boşa
Kaderde yazılan gelirmiş başa
İster zengin ol istersen paşa
Hepimizin sonu budur Mehmet`im (Ceylan, kişisel görüşme, 2013)

Kaya'nın Ağdı

Hikâyesi: Kaya Güraltunkeser bir gün köyün yaylasına gitmiş, orada iki amcaoğlu arasında çıkan bir anlaşmazlık sonucu öldürülmüştür. Haksız yere öldürüldüğü için çevreyi çok etkilemiş ve bu olaya bir ağıt yakılmıştır. Vuran kişinin babası Hüseyin Yurt şu ağıdı yakmıştır:

Hiç gitmiyor şu dağların dumanı
Açılmış yaylanın gülü çimeni
Birbirimizi vurduk sefer zamanı
Etme emmimoğlu bu işi etme
Vuruldu kardeş da bırakıp gitme

Yaylamızın önü düz ova yazı
Bazı koyun meler bazı kuzu
Aramızı bozan münafık cazı
Etme emmimoğlu bu işi etme
Vuruldu kardeş da bırakıp gitme

Boz koyuna taktım çan ile zili
Vurulmuş garibin ne olur hali
Başını yesin de dünyanın malı
Etme emmimoğlu bu işi etme
Vuruldu kardeş bırakıp gitme

Malları yaymadı o zalim Kadim
Uydum cazıya da yadırmam dedim
Dünyadan kalkıyor şu ismim adım
Ben de bu dünyada murat almadım (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Mamoş'un Ağdı

Hikâyesi: Mahmut Başpınar, babası ve küçük yeğeni ile Kayadibi köyüne gitmek üzere köylerinden yola çıkmışlar. Sivas-Kayseri yolu Kayadibi köyü kavşağında köye dönerken Şarkışla yönünden gelen aracın çarpması sonucu kaza geçirmişler. Babası ve yeğeni kurtulmuş ancak Mahmut oracıkta vefat etmiştir. 29.03.2011 tarihinde, henüz 35 yaşında beklenmedik şekilde vefat eden Mahmut'a Ömer Ceylan şu ağıdı yakmıştır:

Çayını içmemiş bu ne telaşa
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a
Yaz bahar ayında tutuldum kışa
Dibi duman boran benim başımda
Gelen gider dünya çift kapılı han
Herkes sever doğru dürüst yasarsan
Cenazeye gelmiş binlerce insan
Sevenlerin çokmuş bu genç yaşında

Bir zaman Fransa Paris'te kaldı
Sağa sola borçlu araba aldı
Daha yeni elini ağzına çaldı
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Bazen babasıyla sığır güderdi
Ne bir hastalığı vardı nede bir derdi
Sürmeli yavruya nazar mı değdi

Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Nere gittin Kayadibi'ydi yolun
İnsan şaşkın olur gelirse ölüm
Yavrularım küçük siz sahip olun
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Deli gibi ağlar anası Döne
İlahi veter'ner ocağın söne
Şaşırdım komşular gideyim nere
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Yaralandım kardaş kanım akıyor
Eşim dostum cenazeme bakıyor
Halalarım gelmiş ağıt yakıyor
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Çok süratliymiş vicdansız zalim
Çiçeği burnunda kaybettim yârim
Bundan sonra benim ne olacak halim
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Feryatlar ediyor babası Tatlı
Kendisini yerden yerlere attı
Kaybettim yavrumu ocağım battı
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a

Hiç görmemiş arkasından geleni
Doktorlar yarmışlar bütün bedeni
Ömer Ceylan Mamoş severdi seni
Genç yaşında yazık oldu Mamoş'a (Ceylan, kişisel görüşme, 2013)

Neba'nın Ağdı

Hikâyesi: Köyün Üçtepe Yaylası, Baharözü köyü ile sınırdır. Hayvan otlatma yüzünden Neba ve yakınlarıyla Baharözü köyü korucuları arasında münakaşa çıkmış. Bu münakaşa esnasında Nebi Durna vurularak vefat etmiş. Bu olay üzerine Hüseyin Yurt şu ağdı yakmıştır:

Yaylamız da Düğnükkaya
Ben gezmedim doya doya
Kara haber indi köye
Yaylada yiğit vurulmuş

Sabahtan da er gelmişler
Kavili devre kurmuşlar
Şu Baharözü'nün ayıları
Güney'den yiğit vurmuşlar

Neba gelir dura dura
Bıyığını bura bura
Kalleşmiş kalleş de düşman
Ekmeği de gözüne dura

Pederinin adı Hasan
Yakışmaz mı neler desen
Bir oğ(u)lu yok ki eller
Neba'nın yerine koysan

Vuruldu da kanlar akar
Yaz günleri yaram kokar
Bir karındaşım var eller

İnşallah dağlara çıkar

Sefil anam pek ağlıyor

Gelin karalar bağıyor

Duyan yandı bu acıya

Hüseyin destan söylüyor (Karakaş, 2020a)

Suda Boğulan Kara Mehmet'in Ağdı

Hikâyesi: Mustafa Darıcı, oğlu Mehmet'le (d. 1940? – ö.?) Adana'ya baraj yapımında çalışmak için gitmişlerdir. Baraj yapımı son aşamalarında. Mehmet'in çadırda beraber kaldığı mühendis arkadaşı serinlemek için barajda yüzmeyi teklif etmiş. Mehmet, yüzme bilmediğini söylese de arkadaşı yüzme bildiğini ve olumsuz bir durum olursa yardım edeceğini söylemiş. Bu ısrar üzerine baraja giren Mehmet boğulmak üzereyken arkadaşı yardım için ona sarılmış. Gençlerin çırpınmaları fayda etmemiş. Su, ikisini de tabana çekmiş. Baraj, Tarsus'un Baharlı köyüne yakın olduğundan köylüler de bu olaydan etkilenmiştir. Oyüzden cenazeleri memleketlerine göndermemişler. Bir rivayete göre de günün zorlu şartlarından sebep Mehmet'in cenazesi köyüne getirilememiştir. Baharlı köyünün mezarlığına mühendisle Mehmet'i yan yana defnetmişler. Tabi bu durum acıyı daha da katlamış ve abisi Salih 17 yaşındaki kardeşi Mehmet için şu ağdı yakmıştır:

Adana'da garip mezar
Yeli eser kumu tozar
Ölecani bilmemiş de
Oturmuş da mektup yazar

Adana'da gara yılan
Bulan soyha ırmak bulan
Kardaşa öldü diyorlar
Yalan emmim oğlu yalan

Kardaş düştü dipsiz göle
Gayrı destan olduk dile
Baş başa çatak ağlayak
Anam senin ile bile

Ergenim sılan'özlerim
Bayramda minnet gözlerim
Gurbetlik bana değıyor
Gitmeye tutmaz dizlerim

Ergenim sılанда ne var
Yeter anam'ağlatma ne var
Salih kardaşın del'oldu
İhmal kesmez selamı ne var

Felek kardaştan ayırdı
Müte'ssirim el içinde
Baba varınca iyi baktın mı
Arzumanım kaldı göl içinde
Dağlara da indi duman
Yiğit nasıl imiş demen
Açıyım bakın yüzünü
Gönlünüzden kalksın güman

Çıkarken kolundan tuttum
Üç gün üç kere yüzün öptüm
Kardaş bana küser deyi
Beş gün mezarında yattım

Bura garipler mezarı
Yatar bozarı bozarı
Size diyom emmileri

Kızlarda kaldı nazarı

Emmisinin adı Hacı
Haberini duymuş acı
Mehmet oğlan güvey oldu
Arkadaşı da sağdıcı

Gara ceket kol istiyor
Naylon kayış bel istiyor
Tez gel gara kardaş tez gel
Emmilerin seni'stıyor

Olmaz olsun adım Sali
Kardeş verdim oldum deli
Adana'da koydum geldim
Yeni açan gonca gülü

Ağlı işlik kol istiyor
Naylon kayış bel istiyor
Tez gel Mehmet oğlan tez gel
Güller bacın sen'istiyor

Sabahınan erken kalktım
Örende baykuş ötüyor
Kardeş düşmüş dipsiz göle
Çıkart diye can atıyor

Adana'nın kara taşı
Yandı ciğerimin başı
Dalgıçlar sudan çıkarmış
Ak benizli çatık kaşı

Hastanede ölen gelin
Anam senin kızın mıydı
Biri ateşten biri sudan
Bu da senin yazın mıydı

Adana'ya varacağım
Soyha deniz duruluşun
Kardaşa da nazar değmiş
Ağlı şapka vuruluşun

Bacısının adı Güller
Siz de duydunuz mu eller
İki yiğide sebep olmuş
Adana'da akan seller (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Bacısı Esmâ da şu dörütlüğü demiş:

Aha geldim dura dura
Dizlerime vura vura
Kara kardaş sele gitmiş
Soyha dalga vura vura

Şehidimiz

Hikâyesi: Giresun'un Alucra ilçesi yakınlarında teröristlerle güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada, köyümüzden Jandarma Uzman Çavuş 29 yaşındaki Sadettin Yazıcı 27 Temmuz 2007'de şehit olmuştur. Ömer Ceylan bu acıklı olaya şu ağıdı yakmıştır:

Görev yerin Giresun'un Bulancak
Bu garip askerin hali n'olacak
Kahrolsun eşkıya yıktın çok ocak

Sivas'ta ağladı bu şehidine

Beş bin insan doldu okulun önü
Eşkiyanın yoktur imanı dini
Tören yapıp uğurladık Sadettin'i
Askerler de ağladı şehidine

Bu zalimlere de idam verilsin
Askere uzanan eller kırılınsın
Mezardan bayrağı kaldırman dursun
Gaziler de ağladı şehidine

Geldi Bakan Vali Tugay Komutanı
Uzman çavuş oldum sevdim vatanı
Şehitlerin yerde kalmaz ki kanı
Köylüler de ağladı şehidine

Şehitlik mertebesi yüksektir şanı
Mahşerde cennettir onun mekânı
Çiçeklerle dolu her bir yanı
Çiçekler de ağladı şehidine

Emanet sizlere Alper Mustafa
Gidiyorum artık dönmem bir daha
Sırtında önlük boğazında yaka
Çocuklar da ağladı şehidine

Dilerim Allah'tan olmasın bir daha
Verilen cezalar gidiyor affa
Cenazen kalabalık sığmadım safa
Hocalar ağladı şehidimize

Tören yeri uygun değil dar idi
Altı ay Tatvan'da ömrün çürüdü
Tekbir sesleriyle millet yürüdü
Gelenler de ağladı şehidine

Bir Trabzon'da yattın bir gün Sivas'ta
Annen bağrını döver baban hasta
Perişan komşular hepsi de yasta
Ömer Ceylan ağladı şehidine (Karakaş, 2020a)

Zarule'nin Ağdı

Hikâyesi: Köyümüz Kör Abidingil sülalesinden Zarule, komşu köy Söğütçük'e gelin gitmiş. İki çocuğu vardır. Üçüncü çocuğuna hamiledir. Abisi Bekir Toy'un nişanı için köyüne gelmiş ve köyde hastalanmıştır. Zarule, iki gün hasta yattıktan sonra üçüncü gün, yedi aylık çocuğu ile 22 yaşında vefat etmiştir. Hüseyin Yurt şu ağdı yakmıştır:

Nazar değmiş başındaki yazmaya
Gelin gelmiş idi köyde gezmeye
Canlar mı dayanır çifte kuzuya
Gitti de köyünde öldü desinler
Çiçeği gülüken soldu desinler

Mezarımı koyun yolun başına
Gelin yazın mezarımın taşına
Küstüm gidiyorum gelmem boşuna
Gitti de orada öldü desinler
Çiçeği burnunda soldu desinler

Mezarımı koyun yolun soluna
Kaya konmuş idi divan koluna

Benden kötüsünü alma oğluna
Gitti de orada öldü desinler
Çiçeği burnunda soldu desinler

Gelin görmüş imiş kara düşünü
Toplamışlar elbisesin başını
Kumama saklayın altın başını
Gitti de Güney’de öldü desinler
Çiçeği burnunda soldu desinler (Karakaş, 2020a)

Zilfi’nin Ağıdı

Hikâyesi: Sağırınkızı Zilfi, tek kızmış. Köylerinden Kadir Hayva ile evlenmiş. Doğum yaparken vefat etmiş. Babası biricik kızının beklenmedik ölümüne şu ağıdı yakmıştır:

Mezarına geldim kuzum
Kör olaydı iki gözüm
Kalk gidelim gövel turnam
Ne oğlum var ne de kızım

Yüce kaldırım salını
Gitsin görünü görünü
Nasıl kıydın Kadir Mevlâ’m
Beş yiğidin bir gelini

Yandı yürek oyuluyor
Kaş kirpiğe koyuluyor
Eller bütün hasa geymiş
Benim kuzum soyuluyor

Bostanımızın baş’ırmak
Akar bulanı bulanı
Kadir eşini yitirmiş
Arar dolanı dolanı

Aha geldim kapınıza
Bir taş koydum yapınıza
Eğer kuzum burdaysa
Kurban olayım hepinize

Soyha odanın deliği
Açıp açıp örtülüyor
Gözü büyük güzel kızım
Baktım loğusa oturuyor

Karlar yağar hani izi
Kuzumun da köşek gözü
Kuzuma da karış vermiş
Azizinoğlu’nun soysuz kızı

Karlar yağar abasıyım
Bebeği bağrıma basıyım
Eğer beni sorarsanız
Ben Zilfi’nin babasıyım

Damının da ardı tepe
Gezememiş sere serpe
Nasıl kıydın Kadir Mevlâ’m
Sağ kulağında altın küpe

Güney’in de büyük özü

Yayılr ördeği kazı
Ben de doyamadım sana
O babasının tek kızı

Hep de gelin kayınları
Toplanak mezara gidek
Gövel ördek öze inmiş
Çadır kurak biz de gidek

Bahçesinde gül ağacı
O da kökünden söküldü
Ananın eli koynunda
Babanın beli büküldü

Yaz gelir koyun kuzular
Zilfi kâkülünü düzler
Eller yatağa gelince
Anası kızını gözler

İpeğim büktün belimi
Nerden düşündün ölümü
Sallanır da sudan gelir
Belledim ki Kürt gelini

Gelinin de adı Zilfi
Gözleri de ne tilifli
Nasıl kıydın Kadir Mevlâ'm
Ak gerdan kesme zülüflü

Çağ(ı)rın gelsin Kadir'i
Ne de karaymış kaderi
Ninni çalar uyuturum
Öksüz kalan Yadigâr'ı

Kapısının önü bostan
Tevekler kalkmıyor yastan
Kınamayın komşular bizi
Yandık da söyledik destan (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Zilfi Darıcı'nın Ağdı

Hikâyesi: Verem hastalığına yakalanan Zilfi hastaneye götürülmüş. Orada bir müddet yattıktan sonra hastanede vefat etmiştir. Bunun üzerine kardeşi Salih Darıcı şu ağdı yakmıştır:

All'enterenin kardağı
Kızlar da sefil ördeđi

Dayanırsan eniştem İbil
Yerine gelir bir dahi

Entarisi örnek örnek
Buna dayanır mı yürek
Bunun var dört tane kızı
Kime emanete verek

Kara bayrak yelleniyor
Küçük bebek dilleniyor
Ağır kaldırın cenazemi
Böbreklerim sallanıyor (Karadaş, kişisel görüşme, 30 Nisan 2023)

Ağıtçı Kadınlar Tarafından Söylenen Ağıtlar

Ameliyat

Hikâyesi: Vatan toprağından uzakta, Almanya’da, kolundan ameliyat olan Gülizar Ülker hastanede yalnız kalınca uygulanarak şu ağıdı yakmıştır:

Kaşık kaşık yedim yağları
Kopmuş kolumun bağları
Anam genç iken harcadım
Vallahi gençlik çağları

Yolları süpürdüm geçtim
Ayrarı üfürdüm içtim
Her yemekleri yemedim
Anam yemedim de seçtim

Kaldım kolumdan dalımdan
Kimse bilmedi halimden
Ameliyat oldum gelmedi
Hayır yokmuş oğ(u)lumdan

Taşlı Dere’den geldim geçtim
Ecel şerbetini içtim
Açan bağlasın yaralarım
Çaresiz gurbete göçtüm

Havala’nı uzun yolmuş
Dert çekmesi anam zormuş
Bana yorulman derlerdi

Gülizar dert bende kormuş (Karakaş, 2020a)

Benden Selam Söylen Yâre Turnalar

Hikâyesi: Cennet Başpınar 1866 yılında Sivas’ın merkez Güney köyünde doğmuş. Kendisi başından geçen olayları yöresinin ağzıyla deyişlere dökmüştür. Cumhuriyet’in ilanı ve 1940’lı yıllarda yaşanan kıtlık olayları gibi birçok toplumsal meseleleri şiirlerinde işlemiştir. Genç kız iken görüp sevdiği Molla Hoca ile evlenmiştir. Molla Hoca’nın Konya’daki medreseye tahsil için gitmesinin ardından yakmış olduğu türküler oldukça güzeldir. Eşine olan hasretinden dolayı şu ağıdı yakmıştır:

Üç turna gördüm de gölde dolanır
Öter dertli dertli gönlüm bulanır
Yiğit olan gurbet eli dolanır
Kötülerin gölgesi olmaz dalı olmaz
Benden selam söylen yâre turnalar

Üç turna gördüm de biri yalnız
Ne sebepten perperişan haliniz
Dost köyüne uğrar ise yolunuz
Benden selam söylen yâre turnalar

Ağam İstanbul’a mala mı gittin
İnce bel üstüne şala mı gittin
Sılaya gelmeye tövbe mi ettin
Benden selam söylen yâre turnalar

Sılaya da elin oğlu sılaya
Sen gelmezsen ben varayım oraya
Gelmez isen kuz basarım yaraya
Benden selam söylen yâre turnalar

Kapımızın önü harman yol üstü
Çık sallan sevdiğim seher yel’esti
Herkes sevdiğini bağına bastı
Şimdi yârim el ile oynar (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Ben Bu Dertten Ölüüm

Hikâyesi: Cennet Başpınar yine eşine olan hasreti için şu ağıdı yakmıştır:

Sana diyom sana ey emmim Hayri
Geldim gelem'ayrı yatarım ayrı
Şu yalan dünyadan usandım gayri
İflah olmam ben bu dertten ölüüm
Dayanamam ben bu dertten ölüüm

Açılmadı sandığımın fireği
Bozuldu elbisemin rengi
Kara Bekir derlerdi yoktu dengi
İflah olmam ben bu dertten ölüüm
Dayanamam ben bu dertten ölüüm

Telli fistanımı taktım dalıma
Acem şalımını da çaldım belime
Gelin geldim kız giderim elime
İflah olmam ben bu dertten ölüüm
Dayanamam ben bu dertten ölüüm (Karakaş, 2020a; Karakaş, 2002)

Emin'in Ağıdı

Hikâyesi: Emin, 1979 yılında Hakkâri'de askerde trafik kazası geçirerek şehit olmuş ve küçük kızı yetim kalmıştır. Yakınlarının çoğu Çatmamaşat Yaylası'ndadır. Ot biçimi zamanında yaylaya acı haber ulaşmış. Bu olay amcasının hanımı Fatma Karakaş'ı derinden etkilemiş ve orada şu ağıdı yakmıştır:

Aşağıdan gelen posta
Mektupları deste deste
Hayırlı olsun dememiş
Binasını yapan usta

Geceler itler ürüyor
Yaylayı çiçek bürüyor
Yaylaya acı haber var
Herkes buradan yürüyor

Gönlümüzü yoksul tuttu
Bacamız da baykuş öttü
Ötme baykuş dertli ötme
Gelin köye düğüne gitti

Sabah gözler sulanıyor
Hava gamlı bulanıyor
Ağrı'da bir yiğit ölmüş
Yüzbaşısı dolanıyor

Asker birem birem yürür
Kirpiği yüzüne bürür
Taş ol da dayan anası
Yarın emsalleri gelir

Dedesini çok yaslanıyor
Pek ağlaman sesleniyor
Askerin izini dolmuş
Yüzbaşısı hersleniyor

Büyük odanın fireği
Yandı gelinin yüreği
Sana diyom kız anası
Filiz de kaldı merağı

Kapımızın önü arpa
Kuzu gelir kırpa kırpa
Sana diyom kız ebesi
Filiz küçük daha körpe (Karakaş, 2020a)

Faris'e Ağıt

Hikâyesi: Erkek ağıtçılar bölümünde beşinci sıradaki yer alan ağıtla hikâyesi aynıdır. Hüsne Hanım da eşi Faris'e olan üzüntüsünden dolayı şu ağıdı yakmıştır:

Eşim bur'ya çadır kurmuş
Çadırına kim girecek
Koyun gelir koyuluşun
Kuzusunu kim verecek

Sandığımı açacağım
Esbabını seçeceğim
Bu havlu hayırsız havlu
Ben buradan göçeceğim

Eşim Alman ocağında
Boz pantolu bacağında
Nasıl kıydım Kadir Mevla'm
Küçük Şeref kucağında

Eşime olaydım kurban
Üstüne örtydim yorgan
Eğer eşim söyleseydi
Öküzü keserdim kurban

Yenice mezardan geldim
Yiğit yatmış uyanmıyor
Yedi yetimin babası
Gayrı yürek dayanmıyor

Harmanımız mezara yakın
Gider gelir danışırım
Cahil ile işim bitti
Kamil ile konuşurum (Toy, kişisel iletişim, 2021)

Fikriye'nin Ağıtı

Hikâyesi: Hamide'nin kayınının 20 yaşındaki kızı Fikriye Altınoluk, 21 Haziran 2017 senesinde ramazan ayında kandil günü görüncesini Ankara'ya yolcu etmeye gitmiş. Hanlı köyü yakınlarında henüz bir buçuk yaşlarındaki oğlu ve karnındaki evladı ile trafik kazası geçirmiş. 2 çocuğu, kendisi ve görüncesi hayatını kaybetmiş, tüm köy halkını yasa boğan bu hadise üzerine Hamide Ören şu ağıdı yakmıştır:

Akşam oldu gün aşıyor
Kuzuların meleşiyor
Sana diyorum Fikriye'm
Eşin gamlı dolaşiyor

Demir beşik ipek karyola
El değmeden yelleniyor
Kuzum buna yanmayak mı
Bebek yeni dilleniyor

Kuzum bohçanı bozmuşlar
Gören ağlayıp geçiyor
Kaynatan da hızlandırmış
Sanki rakı mı içiyor

Melike de çıkmış yola
Babası bakmamış sola
Acı haber tez duyulmuş
Kayadibi karakola

Mezarının yanı pınar
Akar bulanı bulanı
Habil eşini yitirmiş
Yanar dolanı dolanı

Ankara'nın yolu taşlı
Fikriye'min gözü yaşlı
Nasıl kıydın kadir Mevla'm
Oyası da yarım başlı

Ergen Melike'm ergen
Yollara da olmuş sergen
Bunlar yaralı dönseydi
Annesi adamış kurban

Hanlı'nın da yolu uzak
Azrail kurmuş tuzak
Melike'm de gelin oldu
Hani davul hani tozak

Melike kızların başı
Fikriye'm yanının eşi
Çifte bebeğiyle gitmiş
Hani ya bunun kardaşı

Bayramı da pek tez geldi
Yine gönlüm bulanıyor
Melike'yi de götürmüşler
Ankara'da dolanıyor

Çorabı çekmiş dizine
Yatmış susanın düzüne
Bostanlık bile ağlamış
Sürme mi çekmiş gözüne

Kuzum annen pek ağlıyor
Esbabı yukarı diye
Eğer fırsat bulursam
Açar da bakarım diye (Karakaş, 2020a)

Geline Ağıt

Hikâyesi: Emine Çopur'un yurt dışında yaşayan küçük oğlu Halim, köyünden bir kız ile evlenmiştir. Kısa süren bu evlilik Emine Çopur'u derinden etkilemiştir. Bu olay üzerine 2019 yılında şu ağıdı yazmıştır:

Sivas'tan tuttuk salonu
İçine getirdik gelini
Dinlemedi sözümüzü
Gitti salını salını

Kapısına çekmiş perde
İki evi koydu derde
Gelin o akılda oldukça
Durmaz gittiği yerde

Gelin kızken verdik kursa
Önem vermedi hiç derse

Yalanla bizi kandırdı
Onu daha Halim yerse

Oğlumun da adı Halim
Karısı da oldu zalim
Biz Allah'a haval'ettik
İşe güce varmaz elim

Gel'nimizin adı Kezik
Vallahi bağrımız ezik
Biz geline yanmıyoruz
Vallahi oğluma yazık (Karakaş, 2020a)

Güller'in Ağdı

Hikâyesi: Teberrük Cebeci, ablasının henüz bir senelik gelini Güller'in kanser olması ve kısa süre sonra vefat etmesi üzerine şu ağdı yakmıştır:

Gelinin de adı Güller
Derdini bilmemiş eller
Boğazında kanser çıkmış
Konuşmamış şirin diller

Penceresi mavi perde
Bu gelin tutulmuş derde
Daha yirmi yaşındaydı
Nasıl yatsın kuru yerde

Kısa dilemiş dileği
Örmemiş başlı yeleşti
Gün görüp murat almamış
Gelin almamış şeleği (Karakaş, 2020a)

Hacı'nın Ağdı

Hikâyesi: Güney köyünden Gabaloğlu Süleyman Çavuş'un Hacı adında bir oğlu varmış. Hacı askere gitmiş. Doğu Beyazıt'ta askerlik yaparken Hacı'nın künyesi gelmiş. Bacısı şu ağdı yakmıştır:

Kıratımı bağladın mı
Tabancamı yağladın mı
Sana diyom Fadik Bacı
Doya doya ağladın mı

Vurun kıratın gemini
Eller sürmesin demini
Tez gel Hacı kardaş tez gel
Kodular Durdu gelini
Çavuşlar sağda duruyor
Bandolar dertli vuruyor
Alay kumandanı gelmiş
Nereli diye soruyor

Yaslı benim gönlüm yaslı
Kasaturam kında paslı
Arkadaşlar haber vermiş
Demişler aslı Sivaslı

Arkadaşlar kabir kazar
Yüzbaşım künyemi yazar
Yazma yüzbaşım künyemi
Mirasçılar evim bozar

Sana diyom bacım Fadik

Kapımıza bir dikme dik
Dikme büyü'p dal atanda
Tek kardaş kabirde yatanda

Emminin adı Tatlı
Bacının yüreği dertli
Tez gel Hacı kardaş tez gel
Kitli kaldı boz kanatlı (Karakaş, 2002)

İlyas Pehlivan'ın Ağıdı

Hikâyesi: İlyas, iri yapılı, köyünde ve çevrede pehlivanlığı ile nam salmıştır. Dönemin eğlencelerinin başında güreş tutmak geldiği için İlyas, köyünde bir düğün esnasında güreş tutmuş ve rakibini yenmiştir. Güreştiği kişi tarafından daha sonra bıçaklanarak öldürülmüştür. Bu olaya Çongar köyünden Selver Hanım şu ağıdı yakılmıştır:

Ellez bahçe çeviriyor
Kanlı Çopur deviriyor
Ağlasana Esmeye Gelin
El yârinden ayırıyor

Dağlar geymiş al karalı
Seyirciler iki sıralı
Şarkışla'dan kâğıt gelmiş
Pehlivan gitmez yaralı

Küküm ana küküm ana
Bak gövdem boyandı cana
Hastanede bulamazsan
Sivas'ın gerisin ara

Kapımızın önü yazı
Koyuna koyarlar kuzu
Bize düğün kuracaktı
Kadersiz Göğşen'in kızı

Tarlamızın başı çayır
Eğil Ellez oğlan eğil
Ecel geldi vade yetti
Kanni'nın kuvveti değil

Sivas'ta atılan toplar
Mezarımda biter otlar
Eğlensene Kadir kardaş
Doktorlar esbabın toplar

Ayağında kara kelik
Perçemleri bölük bölük
Teneşire çıkarmışlar
Yağırması çifte delik

Ellez'in de atı doru
Kazaya dağıldı ünü
Ellez oda yaptıracak
Koynunda mı kalmış sanı

Kara beliğin örek mi
Gelin göğnünü görek mi
Ellez'in Esmeye yârini
Onu Kadir'e verecek mi

Yusuf kardaş Yusuf kardaş

Mezarıma dikiñ bir taş
En küçüğü Kadir kardaş
Düşmandan alın öcümü

Ellez güreş tutdu m'ola
Yârini unuttu m'ola
Kemal Paşa düğün kurmuş
Acep ona gitti m'ola

Odasına serdim hasır
Var mı bu sözümde kusur
Kolları ardında bağılı
N'ola gideyidi esir

Anşa Bacı Anşa Bacı
Çengelli kamanın ucu
Ellez döğüşe gidiyor
Yoh muyumuş arkacısı

Birikin Emmim uşağı
Kuşanın gayrı kuşağı
Yudurman anam yudurman
Yükteki kanlı döşeğı
Mehmet Hoca Mehmet
Kama mı yolladın gece
Hacı sana oğul m'olur
Pehlivanı öldürünce

Davul zurna vuruluşun
Pehlivanlar derilişin
Buna nasıl can dayanır
Kispet geri verilişin

Kapısı kibleye bahar
Bostanında güller kokar
Iraz'eylen bu gelini
Vallaha bu gelin çıkar

Şarkışla yarış ediyor
Pehlivanlar hep gidiyor
Kâğıt gelip okunuşun
Ya kardaşları ne diyor

Halı sererler sedire
Selam söylerler müdüre
Elindeki kanlı gama
N'ola değeydi Kadir'e (Pürlü, 2002)

Kızı Hazine'ye Ağıt

Teberrük Cebeci, küçük kızı Hazine'nin evlenip boşanması ve çocuklarının da Kayseri'de eşinin yanında kalması üzerine şu ağıdı yakmıştır:

Yaktın beni tembel kızım
Sana da yanmıyor özüm
Ya ben sana yanmıyorum
Kayseri'de kaldı kuzum (Karakaş, 2020a)

Kuma Ağıdı

Hikâyesi: Aziz Uzun hanımı Keziban'ın üzerine kuma getirmiş. Keziban Hanım, üzüntüsü ve mutsuzluğundan dolayı şu ağıdı yakmıştır:

Yağmurlar yağar yerlere
Su biriktirir göllere
Aziz kurbanın olurum
Fırsatın vermem ellere

Bostanımız bozarıyor
Eriğimiz kızarıyor
Aziz kurbanın olurum
Yusuf öksüz bozarıyor

Dolmuş gelir hızlı hızlı
Tekerinin dibi tozlu
Sivas'tan da gelin aldık
O da onun'çinde gizli (Cebeci, kişisel görüşme, 17 Temmuz 2022)

Oğluna Sitem

Hikâyesi: Huri Darıcı, oğlunun köyden Sivas'a göç etmesine dayanamayarak şu ağıdı yakmıştır:

Hazal'ın oymalı gözü
Oya oya yaktı bizi
Bizi köşede bıraktı
Soysuzmuş o elin kızı

Bebek tutmuyor boynunu
Gelin oynadın oy(u)nunu
Kızları köyde büyüttüm
Sivas'ta edin düğünü

Sivas'ta da Taşlı Dere
Bilmiyorum evin nere
Size diyorum uşaklar
İyi olmaz bizim yara

Ramazan'im hoca kuzum
Yordunuz kalmadı özüm
Bizi köşe bıraktınız
Günahımız neydi bizim (Karakaş, 2020a)

Ömer Ören'in Ağıdı

Hikâyesi: Hamide'nin nişanlısı Ömer Ören, Hanlı köyüne çift sürmeye gitmiş. Traktör ırmağın suyuna düşmüş. Kaza sonucu Ömer 6 Haziran 1975'te vefat etmiş. Bu üzücü olaya nişanlısı Hamide Ören şu ağıdı yakmıştır:

Elime aldım fotoğraf
Gel şoför senle oturak
Sen de bana küstüysen
Yine bostandık getirek

Bayramı da pek tez geldi
Yine gönlüm bulanıyor
Şoförü evden kovmuşlar
Camide de dolanıyor

Yaylasın da büyük tarla
Acep boza karışmış mı
Ana gidip de bakacan
Şoför burda çalışmış mı

Yaylasında biter çalı
Solmadı da yeşil halı

Zaten ana gözlemiyom
Uzadı şoförün yolu

Hanlı'nın ırmağa dolmuş
Tutam tutam otlar yolmuş
Ağlasana kız anası
Ağzına da kumlar dolmuş

Yolun üstüne komuşlar
Motorlara bakar diye
Ben şoförü bekliyordum
Babası gelir kalkar diye

Sana diyom Haşim emmi
Ne duruyon söygün söygün
Soförün de güvey olmuş
Sağdıcı yanına uygun

Yolun üstüne atmışlar
Motorunu boyatmışlar
Ya ben buna yanmayım mı
Güveyi de devretmişler

Hamide Ören'in ablası da bu ağdın üstüne şu ağdı yakmıştır:

Büyük tarla ekilecek
Sarı motor satılacak
Kınaman komşular beni
Bacım dula katılacak (Karakaş, 2020a)

Mehmet Çopur'un (Haculi) Ağdı

Hikâyesi: Mehmet Çopur, sevdiği kız Fidan'ı kaçırmış. Henüz 17-18 yaşındadır. Kazandığı parayla eşi Fidan Hanım'a altın yapmak için Kayseri'ye çalışmaya gitmiştir. Üç ay sonra Kayseri'de kaldığı handa ölmüş. Amcası Halim, işçilerin çavuşu olduğundan Mehmet'i işe kaldırmak üzere yanına vardığında öldüğünü görmüş. Ölümün doğal bir ölüm mü olduğu yoksa Mehmet'in düşmanları tarafından mı öldürüldüğü bilinmemektedir. Bazı rivayetlerde Mehmet'in kulağına cıva konularak öldürüldüğü söylenmektedir. Evlendikten 3 ay sonra eşi ölen Fidan kadın, şu ağdı yakmıştır:

Emmisinin adı Halim
Paramı cebimden alın
Beni burada koyman
Durmaz gelir gelin yârim

Gideceğim Kayseri'ye
Bilmiyorum yolu nere
Küskün babam söylemiyor
Yüzlerini ettim kara

Kayseri'nin dört yapısı
Demir olur hep kapısı
Öldüğünü aramıyom
Kına yakınır hep(i)si

Kayseri'nin taş kalesi
Çoktur başımın belası
Kayseri'de yiğit ölmüş
Hani neredir hanesi

Zilfi işliğini açtı
Hasan'ın tebdili şaştı

Kurban olam Eley Bibi
Yıldırım geline düştü

Bir ay doğar teker gibi
Benim yârim şeker gibi
Kayseri’de yiğit ölmüş
Evli değil bekâr gibi

Kız haydin tirene binek
Kayseri’nin yolunu alak
Hangi odada yatıyor
Otel kâtibinden sorak

Kurbanlar olayım eşim
Kaldım kapıda kapıda
Kaynatam haber getirdi
Hükümet koymuş tabuta

Karaçayır Karaçayır
Ot biçerler hayır hayır
Babası minnetçi gitmiş
Oğlum vatanına buyur

N’ideceğim n’ideceğim
Ben nereye gideceğim
Koynum dolu bebeğinen
Ben nereye gideceğim (Karadaş, kişisel görüşme, 30 Nisan 2023)

Mezara Ağıt

Hikâyesi: Yurt dışında yaşayan Marziye Cebeci annesinin mezarına ziyarete gitmiş. Ancak aradan yıllar geçmesi ve mezar taşının olmamasından sebep mezarı bulamamış. Bu duruma şu ağıdı yakmıştır:

Baktım mezarın taşına
Kurbanım toprak taşına
Mezarını bulamadım
Beddua ettim eşine

Bacımın adı da Hatun
Babam evi olmuş altun
Kardaşlar sahip çıkıyor
Yusuf gibi bizi zindan’atın

Kurbanın olayım Dursun
Dünyalar durdukça dursun
Bulamıyom mezerini
Garip anama’yan olsun

Acı poyraz gibi estim
Anadan umudum kestim
Bulamadın mezarını
Taşları bağrıma bastım

Düştüm Sivas’ın yoluna
Ana evi arıyorum
Danaman beni komşular
Ben de kadere yanıyorum

Kurbanın olayım bacı
Bize veriyorlar acı

Elden ana olmaz imiş
Birbirimiz'olak bacı (Karadaş, kişisel görüşme, 30 Nisan 2023)

Molla'nın Ağdı

Hikâyesi: Hocagiller sülalesinden Molla'ya Gemerekli Kenan güreşmeyi öğretmiş. Bir gün Molla köyde güreş tutmuş. Güreşten sonra böbrek taşı idrar yoluna inmiş ve Molla vefat etmiştir. Molla'dan önce de dört kardeşi ölmüştür. Söylenenlere göre dört kardeş ya böbrek rahatsızlığından ya da sıtma hastalığından bir iki ay arayla ölmüş. Bunların bacıları Kezban hem Molla'ya hem de diğer kardeşlerine ağıt yakmıştır:

Köse Dağı derler de yüce dağımış
Aradım da koğuşunda yoğumuş
Bu yiğidin gönlü bize eğilmiş
Diker bayrağını güvey eylerim

Çekmecesinin de dili üstünde
Bir gülüm kırıldı dalın üstünde
İnanmazsanız varın da bakın
Beş kardaş yatıyor yolun üstünde

Molla ve Beş Kardeşin Ağdı

Hikâyesi: Bu beş kardeş ve Molla için bir ağıt daha yakılmış. Beş kardeşten İsmail'in hanımı Mevlüde kadın, kocası ve kayınları için şu ağıdı yakmıştır:

Abdulla'm gürün elması
Geçti yüzümün gülmesi
Bu da bizden ganil kalsın
Beş gelinin dul kalması

Pınarları çifte akar
Bahçesinde güller kokar
Gemerek'ten Kenan gelmiş
Molla'm da güreşe çıkar

Ziraat'in gündün yüzü
Duman tuttu büyük Öz'ü
Süreğime kurt dadandı
Kurtarın komşular bizi

Ziraat'in oyumuna
Kuşlar konar yayımına
Molla'm güreşe çıkıyor
Seyredin oyununa

Molla'm kestirmiş Avrupa
Daha kuzuları körpe
Şimdi gelir sarı Molla'm
Perdahını çırpa çırpa (Özbek, kişisel görüşme, 25 Nisan 2023)

Tatlı'nın Ağdı

Hikâyesi: Teberrük Cebeci'nin eşi, köy muhtarı, Ahmet (Tatlı) 2006 yılının Kurban Bayramı'nda Kayadibi köyü karakolu jandarma arabasıyla çarpışması neticesinde kaza geçirmiştir. Kafasından darbe alan Ahmet Cebeci'nin tedavisi için büyük çaba gösterilmiş lakin sonuç alınamamış. Yaklaşık 16 yıl konuşmadan, bilinci olmadan boğazından mamayla beslenerek yaşamıştır. Bu süre zarfında eşi Teberrük, büyük fedakârlık göstererek kocasına bakmıştır. Tatlı, 10 Kasım 2022 tarihinde vefat etmiştir. Eşi Teberrük, kazadan üç gün sonra hastanede yoğun bakım servisinin önünde şu ağıdı yakmıştır:

Eşimin gözleri oyma
Kadir Mevla'm bana kıyma
Savaş deli yola gelmez
Hasan küçük bir şey bilmez

Aha geldik köyümüze
Misafir ola evimize
Sen de çok emek vermiştin
Bizim Güney köyümüze

Kapımızın önü dere
Sular akar yara yara
Sordum cevap alamadım
Kafasından almış yara (Karakaş, 2020a)

Zeki'nin Ağdı

Hikâyesi: Çatmamaşat Yaylası'nda çobanlık yapan Zeki Bayındır, halasının torununun düğünü için Çatmamaşat yaylacılarıyla erken dönmüştür. Düğün bayrağı kalktığı gün sabah saatlerinde kendisi de hayvanlarının kışlık samanını diğer halasının oğlunun kamyonuyla getirmiş. Kamyon samanlığa yanaştığı esnada kamyonun arkasında olan Zeki'nin üzerine kamyonun kapağı düşmüş ve orada vefat etmiştir. Zeki için Dürdane Cebeci şu ağdı yakarmıştır:

Yaylasından göç getirmiş
Bir gün evinde oturmuş
Sana diyom Kezo karı
Çoban ayını yetirmiş

Zeynep küçük Tamer yetim
Yiğidin elinden tutun
Kuru yerde can veriyor
Üstüne de yorgan örtün

Karaçayır Karaçayır
Ekinlerin Yetti m'ola
Çoban davarınan gelmiş
Tamer karşı gitti m'ola

Kulaç kollarını atmış
Bir gece evinde yatmış
Sana diyom gelin sana
Perçemi tozlara katmış

Emmisinin adı Güzel
Acep değdi m'ola nazar
Haydin gidek biz Sivas'a
Keşifçiler devre yazar (Cebeci, kişisel görüşme, 2021)

Güney Köyü Anonim Ağıtları

Çavuş'un Ağdı

Sivas'a gittim de gelmiyor doktor
Derdi dert üstüne gayetten çoktur
Ölüyorum bacı hanıya doktor
Muradı gözünde kaldı Çavuş'un

Doktora sordum da sual vermiyor
Azrail gelmiş aman vermiyor
Öksüz bacılarım beni vermiyor
Muradı gözünde kaldı Çavuş'un

Kınalanmış baş ağaçların geliyor
Anam bacım koyun olmuş meliyor
Düşmanlarım uğrun uğrun gülüyor
Muradı gözünde kaldı Çavuş'un

Kapımızın önü çevrili bostan
Hiç haber gelmiyor gül yüzlü dosttan
Teneşir üstünde yatıyor aslan
Muradı gözünde kaldı Çavuş'un

Koyurun sürek öküzlerini avluya
Çekin kıratımı bağlan tavlıya
Güveylük elbisemi bağlan terkiye
Muradı gözünde kaldı Çavuş'un (Karakaş, 2002)

Doğum Esnasında Ölen Gelinin Ağdı

Hikâyesi: Kızının doğum esnasında vefat etmesi üzerine, kızın babası şu ağdı yakmıştır:

Kapısının önü mezar
Geline de değmiş nazar
Yerine gelin gelirse
Allı bohçaları bozar

Tuttum mezarın başından
Kuzum ayrılmış eşinden
Sen genç idin ben öleydim
Suyu koyaydım düşümden

Düşüm Yüreğir'in yoluna
Dayan iki dizim dayan
Zemheride gelin ettim
Uyan sürmeli kuzum uyan

Düşümde de halay çektim
Tutturdular beni başa
Çamur kardım sıva çaldım
Yavrum emeklerin boşa (Karakaş, 1995)

Tifodan Ölen Gencin Ağdı

Hikâyesi: Güney köyünde 1945'te 25 yaşında tifo hastalığından ölen, iki çocuğu öksüz kalan Gülü'ye akrabaları şu ağdı yakmıştır:

Sıkı tutun salçamın kolunu
Doğruladık musallanın yolunu
Kimse sormaz bir garibin halini
Şu yalan dünyadan göçtüm giderim
Göçümü göçümden seçtim giderim

Ana ben gidersem n' olur hallerin
Tifo tuttu kaldıramam kollarım
Hep de miras kaldı helal mallarım
Şu yalan dünyadan göçtüm giderim

Bana dertli dertli ağlama bacı
Yüreğime koydun ateşi acı
Ne doktoru vardır ne ilacı
Şu yalan dünyadan göçtüm giderim

Güney'den gitmedir Hac'sümbül soyu
Yirmi beş yaşında güzeldi huyu
Aslı Şarkışla'nın Ahmetli köyü
Şu yalan dünyadan göçtüm giderim

Silemedim alnımdaki yazıyı
Ciğerime tifo koydu sızıyı
Emanet eyledim iki kuzuyu

Şu yalan dünyadan göçtüm giderim (Karakaş, 1995)

Kene Vurmasından Ölen Hacı'nın Ağdı

Hikâyesi: Hacı Hüseyinlerden Necip Öztürk'ün kardeşi iki oğluyla beraber sürüyü önlerine katarak Çatmamaşat Yaylası'na çıkmışlar. Hacı'yı orada kene vurmuş. Oğulları babamız rahatsızlandı diye köye haber etmeye gelmişler. Köydekiler varıncaya kadar Hacı vefat etmiştir. Bu olaya Hacı'nın akrabası bir kadın şu ağdı yakmıştır:

Yaylada da kara bayrak
Bayran (ğın) dallarını ay'rak
Eğer Hacı'm küstü ise
Allı pullu gelin alak

Sana diyom kele karı
Mezarlık da harman yolu
Hani Zilfi hani Pembe
Yalnız ağlatmayın beni

Karı sana uğrayım mı
Ciğerini doğrayım mı
Senin yârin attan düşmüş
Katıyım da söyleyim mi

Ağlı işlik göğlü işlik
Yaylamızın yolu taşlık
Biz Hacı'ya düğün kurduk
Gönlümüzde yoktur hoşluk (Karadaş, kişisel görüşme, 30 Nisan 2023)

Kız Çıkarma Türküsü (Ağdı)

Hikâyesi: Her ne kadar yörede ve köyde “Kız Çıkarma Türküsü” ifadesi kullanılsa da yahut türkü formunda söylense de bu şiir ağıttır. Kızın ana evinden yeni ocağına gidişine yakılmış bir anonim ağıttır. Geline eşlik edenler tarafından şu ağıt yakılmıştır:

Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
Gelsin ağlayı ağlayı
Kız anam yazın buy(u)muş

Sandık içinde malası
Kâğıt içinde kınası
Hanı bunun öz anası
Gelsin ağlayı ağlayı
Kız anam yazın buy(u)muş

Biner atın iyisine
Gider yolun kıyısına
Çağırın gelsin dayısına
Gelsin ağlayı ağlayı
Kız anam yazın buy(u)muş (Karakaş, kişisel görüşme, 2023)

Kına Türküsü (Ağdı)

Hikâyesi: Yine kızın ana evinden yeni ocağına gidişinin üzüntüsüne yakılmış bir anonim ağıttır. Geline kına yakma esnasında kadınlar, kızın evden ayrılışına şu ağdı yakmıştır:

Dolu gelir dereleri coşurur
Ölüm gelir tebdilini şaşırır
Yazı seni gurbet ele düşürür
Eyvah eyvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yâd oldum

Hindimin ucuna nakış diyorlar
Gurbetin yoluna yokuş diyorlar

Git anam yerine yakış diyorlar
Eyvah eyvah ben anamdan ayrıldım
Eşim kızlar ben sizlerden yâd oldum (Karakaş, kişisel görüşme, 2023)

Tablo: Ağıtların Söylenlere Göre Dağılımı

Sıra No	Erkek Aşıklar / Ağıtçılar Tarafından Söylenen Ağıtlar	Kadınlar Ağıtçılar Tarafından Söylenen Ağıtlar	Güney Köyü Anonim Ağıtları
1	Anaya Ağıt (Kaya Özbek)	Ameliyat (Gülizar Ülker)	Çavuş'un Ağıdı
2	Bedir Ceylan'ın Ağıdı (Ömer Ceylan)	Benden Selam Söylen Yâre Turnalar (Cennet Başpınar)	Doğum Esnasında Ölen Gelinin Ağıdı
3	Benden Selam Söyle (Ömer Şahin)	Ben Bu Dertten Ölüyorum (Cennet Başpınar)	Tifodan Ölen Gencin Ağıdı
4	Emine'nin Ağıdı (İbrahim Nar)	Emin'in Ağıdı (Fatma Karakaş)	Kene Vurmasından Ölen Hacı'nın Ağıdı
5	Faris'in Ağıdı (Hüseyin Yurt)	Faris'e Ağıt (Hüsne Toy)	Kız Çıkarma Türküsü (Ağıdı)
6	Felek [Hacı Özyıldırım (Yelekli Hacı)]	Fikriye'nin Ağıdı (Hamide Ören)	Kına Türküsü (Ağıdı)
7	Garip Mehmet'in (Kara Mehmet) Ağıdı (Ömer Ceylan)	Geline Ağıt (Emine Çopur)	
8	Kaya'nın Ağıdı (Hüseyin Yurt)	Güller'in Ağıdı (Teberrük Cebeci)	
9	Mamoş'un Ağıdı (Ömer Ceylan)	Hacı'nın Ağıdı (Bacısı)	
10	Neba'nın Ağıdı (Hüseyin Yurt)	İlyas Pehlivan'ın Ağıdı (Selver Çongar)	
11	Suda Boğulan Kara Mehmet'in Ağıdı (Salih Darıcı)	Kızı Hazine'ye Ağıt (Teberrük Cebeci)	
12	Şhidimiz (Ömer Ceylan)	Kuma Ağıdı (Keziban Uzun)	
13	Zarule'nin Ağıdı (Hüseyin Yurt)	Oğluna Sitem (Huri Darıcı)	
14	Zilfi'nin Ağıdı (Babası)	Ömer Ören'in Ağıdı (Hamide Ören)	
15	Zilfi Darıcı'nın Ağıdı (Salih Darıcı)	Mehmet Çopur'un (Haculi) Ağıdı (Fidan Çopur)	
16		Mezara Ağıt (Marziye Cebeci)	
17		Molla'nın Ağıdı (Keziban Hanım)	
18		Molla ve Beş Kardeşin Ağıdı (Mevlûde Hanım)	
19		Tatlı'nın Ağıdı (Teberrük Cebeci)	
20		Zeki'nin Ağıdı (Dürdane Cebeci)	

SONUÇ

Ağıt yakma geleneğine bağlı olarak Sivas Elbeyli yöresi Güney köyüne ait ağıtların yer aldığı çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

- ✓ Ağıt yakılacak ölüm veya acıklı bir vaka yaşanmaması temenni edilebilir. Lakin hayatın olağan akışı içerisinde bu mümkün görünmemektedir. Artık günümüzde eskiye nazaran diğer kültürel unsurlarımızda olduğu gibi ağıtçılık ve ağıt yakma konusunda şehirlerden başlayarak en ücra köylere kadar da geleneğin çözüldüğünden söz etmek mümkündür. Bazı yöreler yahut istisnalar hariç ölünün başında ne ağıt düzen bir kadın ne de onlara iştirak eden konu komşu görmek zordur. Eskisi kadar olmasa da Güney köyünde geleneğin devam ettiği bu bağlamda geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sunmak için toplam 41 adet ağıt tespit edilmiştir.
- ✓ Anadolu ağıtçılık kültüründe kadının başrolde olduğu görülmektedir. Makalede bulunan 41 ağıttan 23 tanesinin (anonim ağıtlardaki kadın ağıtları da dâhil edildiğinde) tarafından yakılması bu durumun delilidir.
- ✓ Ölünün başında ve cenaze evden çıkarken ağıt yakma, ölünün gömülmesinden sonra kadınların toplanıp mezarlığa giderek ağıt yakması, köyde geleneğin her aşamasına uygun vaziyette gerçekleştiğini hikâyelerden anlaşılmaktadır.
- ✓ Ölen kimse için veya başka sebeple yakılan ağıtlar her zaman akrabalar tarafından söylenmemektedir. Çalışmada bulunan “Faris'in Ağıdı, Garip Mehmet'in Ağıdı, İlyas Pehlivan'ın Ağıdı, Kaya'nın Ağıdı, Mamoş'un Ağıdı, Neba'nın Ağıdı, Şhidimiz, Zarule'nin Ağıdı ve Zeki'nin Ağıdı” gibi ağıtlar yabancı şahıslar tarafından söylenen ağıtlardır.
- ✓ Ağıtlarda görülen benzer söyleyişler dikkat çeken bir diğer husustur. “Babasının / anasının / emmisinin / kardeşinin adı ..., ... ölmüş diyorlar, ekin / çayır / yonca biçerler çayır çayır, Nasıl kıydın Kadir Mevla'm” gibi benzer ifadelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.
- ✓ Halk kültürünün ilk örneklerinden olan ağılar; ayrılık, ölüm, afetler, hastalık, sıla özlemi gibi konuların doğurduğu sonuçlar bağlamında değil de “Çağ(ı)nın gelsin Kadir'i / Ne de karaymış kaderi” mısralarında olduğu gibi genel olarak kadere bir sitem şeklinde dile getirildiği belirlenmiştir.
- ✓ Yerel söyleyişler, deyimler, beddualar, ağız özellikleri halk edebiyatı içerisinde mühim bir yere sahiptir. Elde edilen sonuçlardan biri de “soyha, bozarmak (mahcup olmak), kayış (kemer), işlik (gömlek), yağırması (sırtı), ganil kalmak (hatıra kalmak), kele (dur, bekle), söygün (durgun)” gibi ağıtlarda birçok yerel söyleyiş ve ağız özellikleri bulunmaktadır.

- ✓ Güney köyüne ait ağıtları yakan erkek veya kadın ağıtçıların kahir ekseriyeti okuma yazması olmayan ağıtçılarıdır. Ağıtların çok az bir kısmı hariç, çoğunluğu hece ve kafiye gibi şiirin şekil özelliklerine bağlı kalınarak söylenmiştir. Bu cümleden hareketle, geleneğin kuşaklar arası bir öğreti ile aktarımının doğal neticesi olduğu sonucuna varılmıştır.
- ✓ Halk kültürü disiplini içerisinde mevcut olan sözlü unsurların edebi kıymetlerinin yanında geçmişe ışık tutacak tarafları da önem teşkil etmektedir. Bu tespit ağıtlar üzerinden ele alındığında, hem şiir içinde hem hikâyelerinde tarihe kayıt düşecek hadiselerin olduğu aşikârdır. Çalışmada bulunan ağıtların yörenin ve köyün sosyo-ekonomik yapısını, halk yaşantısını, alışkanlıklarını, yazılı ve sözlü kültürünü, tarihini yansıtmaları bakımından değerli ürünlerdir. Böylece ağıtların yörenin ve köyün geçmişine ait bilgiler veren vesika olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Başaran, U., & Çelik, A. (2021). Kadın Ağzı Türkülerde Kadının Anne Rolü Üzerine Folklorik Bir İnceleme. *Folklor Akademi Dergisi*, 4(4), 252-264.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* (1. bs). Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Cebeci, F. (2022, Temmuz 17). *Kuma Ağzı, Zekinin Ağzı*, Kişisel Görüşme, Güney Köyü / Sivas.
- Ceylan, Ö. (2013). *Garip Mehmet'in (Kara Mehmet) Ağzı, Mamoş'un Ağzı*, Kişisel Görüşme, Güney Köyü / Sivas.
- Çakmak, S. (2016). Van İlinde Ağıt Yakan Kadınlar Ve Ağıtların Sosyal / Psikolojik Yönleri. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 2016, 29-29. <https://doi.org/10.12981/motif.358>
- Dağdeviren, M. (2023). *Sivas İlbeyli Avazları*. Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (4. bs). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Elçin, Ş. (1992). *Türk Dünyası El Kitabı "Ağıt" (C. 3)*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Erciyas, O. (2022). Kıbrıs Türk Ağıtlarında Kadın Cinayetleri. *Milli Folklor*, 17(133).
- Gezer, S. (2016). Ağıt Metinlerinin Sözlü Tarih Belgesi Niteliği -Sel Ağzı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 658-666.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Güven, M. (2013). Anadolu Ağıtlarının Türküleşme Süreci Ve Üç Ağıt Örneği. *Folklor/Edebiyat*, 19(75).
- Harman, Ö. F. (2003). "Matem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 28, ss. 127-128). <https://islamansiklopedisi.org.tr/matem#1>
- Karadaş, E. (2023, Nisan 30). *Kene Vurmasından Ölen Hacı'nın Ağzı, Mehmet Çopur'un (Haculi) Ağzı, Mezara Ağıt, Zilfi Darıcı'nın Ağzı*, Kişisel Görüşme, Güney Köyü / Sivas.
- Karakaş, A. (2005). *Feki Halk Kültürü Araştırması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana.
- Karakaş, F. (2020a). *Güney Köyü Ferdî Halk Edebiyatı Ürünleri* [Yayımlanmamış Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas.
- Karakaş, F. (1953 Doğumlu). (2023). *Kına Ağzı, Kız Çıkarma Ağzı*, Kişisel Görüşme, Güney Köyü / Sivas.
- Karakaş, M. (2023). Destancılık Geleneği ve Sivas Halk Destancıları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 51. <https://doi.org/10.35826/ijoess.3235>
- Karakaş, M. (2002). *Sivas Güney Köyünde Halk Edebiyatı Örnekleri* [Yayımlanmamış Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas.
- Karakaş, M. (2020). *Son Destan Şairi Turan Karakaş*. SVS Yayınları, Sivas.
- Karakaş, Ü. (1995). *Sivas Yöresi Halk Edebiyatı Örnekleri* [Yayımlanmamış Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaya, D. (2010). Sivas'ta Suda Boğulmalara ve Sel Baskınlarına Bağlı Söylenmiş Ağıtlar. *Türk Yurdu*, 269, 77-84.

- Kaya, D. (2014). Sivas'ta Söylenmiş Harp Ağıtları. *Türk Harp Edebiyatı Konulu I. Uluslararası Türkiyat Sempozyumu*, 179-188.
- Köksal, H. (1999). Günümüz Âşık ve Şairlerinde Ağıt Yakma Geleneği. *Erdem*, 12(34).
- Özbek, Kaya. (2002). *Yollar ve Özlemler*. Etki Matbaacılık, İzmir.
- Özbek, K. (2023, Nisan 25). *Molla'nın Ağıdı (Beş Kardeşin Ağıdı)*, Kişisel Görüşme.
- Öztelli, C. (1966). Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. *Türk Folklor Araştırmaları*, 10, 4124.
- Pürlü, K. (2002). *Sivas'ta İlbeyli Türkmenleri (C. 1)*. Sivas Belediyesi, Sivas.
- Şahbaz, M., & Taşkiran, H. (2022). Timurlularda Yas Geleneği. *Milli Folklor*, 17(134).
- Şenel, S. (1988). "Ağıt", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (C. 1, ss. 472-473). <https://islamansiklopedisi.org.tr/agit>
- Toy, H. (2021). *Faris'e Ağıt*, Kişisel Görüşme, Güney Köyü / Sivas.